

De Lichtbron 21 december 2025

Thema: Zijn naam is Immanuel

Deze vierde zondag van Advent is een viering van Woord en Tafel. We concentreren ons in deze dienst op de naam die ook aan Jezus gegeven wordt: 'Immanuel'. Dat betekent: 'God met ons'. Matteüs laat dit terugkomen in de allerlaatste zin van zijn evangelie: 'Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld'. Zo willen wij op deze vierde advent nadenken over deze vraag: hoe is God met ons? Hoe is Jezus met ons? Hoe zijn wij met anderen?

Overweging

Op deze kortste dag van het jaar - 21 december – zoeken we naar licht. Vanmorgen zoeken we dat bij een naam: Immanuël, *God met ons*. Deze naam staat centraal in de nu volgende overweging.

Die naam komt maar een paar keer voor in de Bijbel, allereerst in het boek Jesaja hoofdstuk 7. Het is een politiek zeer gespannen tijd in Juda waarin het gaat om de vraag wie met wie een militaire coalitie wil vormen. U ziet, er is niets nieuws onder de zon, zo ging het toen ook al. Koning Achaz van Juda heeft er slapeloze nachten van. Hij is besluiteloos. Dan moet het maar van de andere kant komen: God geeft zelf een teken: ik citeer: *'de jonge vrouw is zwanger, zij zal spoedig een zoon baren en hem Immanuel noemen'*.

Er is heel wat inkt gevloeid over de vraag over welke 'jonge vrouw' het gaat en wie bedoeld kan zijn met haar zoon. Wie precies is die Immanuël? Wat we even vast moeten houden is dat het hier om een belofte gaat van omkeer en hoop. Er komt een nieuwe koning – mogelijk wordt koning Hizkia bedoeld – die een teken van hoop is. Immanuël als naam van een koning is een belofte van *hoop*. Daar gaat het om. En dat moeten we dus ook vasthouden als we het evangelie van Matteüs openen en daar lezen wat Jozef, de man van Maria, in zijn droom te horen krijgt van een engel: ik citeer: *Geef Hem de naam Jezus, want Hij zal zijn volk bevrijden van hun zonden.'* *Dit alles is gebeurd omdat in vervulling moest gaan wat bij monde van de profeet door de Heer is gezegd: 'De maagd zal zwanger zijn en een zoon baren, en men zal Hem de naam Immanuel geven,' wat in onze taal betekent: 'God is met ons'.* [Noot 1]

Over dat 'met ons' wil ik op deze vierde advent verder met u nadenken. Dat doe ik aan de hand van het verschil tussen twee woordjes, namelijk het voorzetsel 'voor' en het voorzetsel 'met'. Daar blijkt een groot verschil tussen te zijn. [Noot 2]

Stel je eens voor dat wij ons als gemeente van De Lichtbron geroepen voelen om met elkaar iets te gaan doen aan een bepaald probleem in onze eigen leefomgeving. Het kan bijvoorbeeld gaan om een toename van het aantal daklozen. Of dat jongeren geen woning meer kunnen vinden. U kunt zelf ook wel iets verzinnen. Wat gaan we dan doen? De eerste mogelijkheid is dat we een Stichting oprichten waarin we studie gaan maken van het probleem en waarin we gaan lobbyen bij onze plaatselijke politici. *Dat noemen we werken voor.*

De tweede mogelijkheid is dat we het iets persoonlijker maken. Je gaat zelf de plaatselijke pers bestoken met ingezonden brieven en stukken. Misschien ga je een blog of vlog maken waarin je de misstand aan de kaak stelt. Hierbij ben je zelf meer in het spel. *Dit noemen we er zijn voor.*

Dus de eerste twee mogelijkheden noemen we *werken voor* en *er zijn voor*. Misschien voelt u al een beetje aan wat hierbij het probleem is. De mensen om wie het gaat die blijven buiten schot. Ze worden er niet zelf bij betrokken. Dat wordt anders als we een beweging starten waarin we *samen* met de betrokken mensen werken. Alles wat je gaat doen doe je samen met die mensen. Dan is het niet meer *werken voor* maar *werken met*. Een voorbeeld: dan is het niet meer een buurtmaaltijd organiseren waarbij jij alles zelf regelt. Nee, dan is het een maaltijd geworden waarin de mensen die mee gaan eten mee-organiseren, mee-PR maken, mee-koken en noem maar op. Dat is *werken met*.

U voelt wel aan, er is nog een vierde mogelijkheid. Dat is *er zijn met*. Dat is wat gebeurt als je op een bankje op de hei zit, in de zomerzon en er komt iemand naast je zitten en voor je het weet raak je in gesprek en je deelt je leven met elkaar. Dat zijn ook de momenten dat je de tijd vergeet. Voordat je het weet is er een uur voorbij en besef je met schrik dat je al ergens anders had moeten zijn. [Noot 3]

Dus vier mogelijkheden: werken voor, er zijn voor, werken met en er zijn met. Laten we het voor het gemak beperken tot de drie mogelijkheden die we ook in het leven van Jezus kunnen vinden. Dan doen we een bijzondere ontdekking. Onze theologische boeken en onze liederen in het liedboek zijn geconcentreerd op de laatste dagen van Jezus. Hoe hij naar Jeruzalem ging en daar stierf voor ons. Daar hebben we weer dat voorzetsel *voor*, u hoort het goed. Wat Jezus daar deed dat was *werken voor* in *optima forma*. Wij mensen hadden er niet om gevraagd, ja als we eerlijk zijn verzetten we ons vaak tegen de gedachte dat Jezus dat werkelijk had moeten doen, maar dat is wel hoe zijn leven eindigde, als *werken voor ons*. Hoeveel tijd van zijn aardse leven was daarmee gemoeid? Laten we zeggen één procent. In de drie jaar daarvoor had Jezus met zijn leerlingen door Galilea en omringende gebieden getrokken. Hij had vele mensen genezen, mensen een andere blik laten krijgen op zichzelf en op God. Maar hij had het niet alleen gedaan. Hij was omringd door vele anderen, allereerst de twaalf discipelen maar ook andere mannen en vrouwen. Deze periode van zijn leven is een schoolvoorbeeld van *werken met*. Hoeveel tijd van zijn aardse leven was daarmee gemoeid? Laten we zeggen negen procent.

Nu tellen we het bij elkaar op. Dus bij elkaar besteedde Jezus een tiende van zijn leven aan *werken voor* en *werken met*. Maar hoe zit het dan met de negentig procent van zijn leven die daaraan vooraf ging? U voelt hem al aankomen: in die jaren waarin hij opgroeide, speelde met zijn vriendjes, de Hebreeuwse Bijbel leerde spellen, zijn vader hielp in de timmermanswerkplaats, die hele periode is te bestempelen als '*er-zijn-met*'. Onze theologische boeken schrijven vrijwel niets over deze periode. De liederen die wij zingen zwijgen er over. Maar het is wel *negentig procent* van Jezus' aardse leven. Dit is hoe de incarnatie, de menswording van God, is gebeurd. Zo en niet anders. De basis van het werken met en werken voor werd gelegd in een lange tijd van *er-zijn-met*: de periode waarin Jezus zijn leven leefde onder de mensen. Dit is hoe de *incarnatie* van Jezus, hoe zijn menswording is begonnen: *leven met ons, onder ons*.

Nu een spannende vraag: is dit dan ook misschien hoe onze gemeente zou moeten incarneren, concreet vorm zou moeten aannemen? Dus niet allereerst als werken voor. Of als werken met. Maar allereerst als '*er-zijn-met*'? En met wie willen en kunnen wij dan zijn? Ik laat die vraag nu liggen, het is een vraag die aan de orde zal

komen in de Lichtbron-ontmoetingen straks in de maand januari. Daar gaan we het sámen over hebben.

Om af te ronden en ook echt een punt te kunnen maken lezen we nu de allerlaatste zin van het Evangelie van Matteüs. Daar komt de naam Immanuël op verborgen manier nog een keer voor.

De opgestane Jezus zegt daar tegen zijn leerlingen, teruggekeerd naar Galilea:

Houd dit voor ogen: Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld. Hoort u het? *Ik ben met jullie.* Maar hoe is dat dan, dat zijn-met-ons van Jezus?

Daarvoor kunnen we te rade gaan bij de hoofdstukken die zitten tussen de aankondiging van Jezus' geboorte als Immanuël – God met ons – en zijn belofte dat hij met ons is. Hij is met ons dan allereerst in de echo van al zijn woorden waarin een nieuwe werkelijkheid gestalte krijgt. Koninkrijk van God noemt Jezus dat.

Zijn woorden waarin hij mensen kennis laat maken met een vreugde, een vrijheid en een liefde die wij ons eigenlijk amper voor kunnen stellen. Maar dat zijn wel zijn woorden. Uitdagende woorden, over het liefhebben van je vijand. Overal waar die woorden klinken, waar ze mensen grijpen als een onmogelijke mogelijkheid, overal waar mensen beginnen om iets van die woorden gestalte te geven, daar is Jezus *met ons*.

Omdat hij in de laatste dagen van zijn leven heeft *gewerkt voor ons*, omdat wij daarin Gods ja-woord voor de hele wereld, ook voor ons, hebben gehoord, daarom durven wij ook zijn woorden tot de onze te maken. Zo is hij er bij, ook met ons. Hij *is* er altijd bij. Als degene die het met ons uithoudt, ook als wij alles doen wat God verboden heeft. Als degene die ons zegent. Als degene die er is, met zijn woord. Als degene die niet ophoudt ons te bevragen, ons te zoeken, ons uit te dagen. Dat alles niet alleen als het ons slecht gaat maar ook als het ons goed gaat. Wat zegt het ons dat in onze gemeente de tussengeneratie bijna helemaal ontbreekt? De generatie die het druk heeft met carrière en kinderen? Laten wij God verdringen naar de randen van ons bestaan? In plaats van dat God er ook is *midden* in ons bestaan? **[Noot 4]**

Zo wacht Jezus op het moment dat wij het zijn die open gaan en ontvankelijk worden voor zijn aanwezigheid. **[Noot 5]** Op het moment dat wij zijn *licht* durven toelaten in ons leven. Op het moment dat wij werkelijk durven te *leven*, met alle verrassingen die daar bij horen. En dat in het geloof en het vertrouwen dat Jezus dat werkelijk *met ons is*. En dat niets of niemand ons zal kunnen scheiden van dat licht, dat leven en die liefde. Ons samenzijn, ons samenkomen, ons werken voor en met, ons zijn met – dat alles heeft alleen maar bestand en zin als we dat kunnen geloven met heel ons hart: *Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen* – Johannes hoofdstuk 1

Tot slot: wij hebben hier wel hulp bij nodig. Is Jezus werkelijk bij ons? Wij hebben het zo druk dat wij vergeten dat dat zo is. Of we denken dat hij er voor alle anderen is maar niet voor ons. Of dat we eerst heel bijzonder moeten worden. Of heilig. Noem maar op. Wij redden dat gewoon niet. Wij vergeten hem, vergeten zijn aanwezigheid. Maar goddank heeft hij een zichtbaar teken ook voor ons achtergelaten, in brood en wijn. Zo wordt tastbaar en te proeven dat het werkelijk zo *is: Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld*. Immanuël!

Noten:

nr 1 Het eerste van de twaalf vervullingscitaten uit Mattheüs. De evangelist wordt daarbij geholpen door het feit dat de Septuaginta (de Griekse vertaling van het O.T.) 'alma (jonge vrouw) heeft vertaald met 'parthenos' = maagd, en dat het Hebreeuwse participium ('is zwanger') in de Griekse vertaling een futurum is geworden ('zal zwanger zijn'). Dat maakt het mogelijk Jesaja 7:14 niet meer te plaatsen in de tijd van koning Achaz maar te betrekken op de geboorte van Jezus. Met dit vervullingscitaat krijgt Jezus er in feite een extra christologische titel mee: 'Immanuel' ('God is met ons'). Een titel die verder niet meer gebruikt wordt maar iets anders weer opduikt in de slotzin van het evangelie: 'Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld'

nr, 2 Het onderstaande is te danken aan Samuel Wells op een filmpje van de PKN onder de titel 'Aan het werk of er zijn?'

<https://www.youtube.com/watch?v=CfJ7G5nPsKk>

nr. 3 Nog een toepassing van dit model van Samuel Wells: de pastorale zorg in onze gemeente. We hebben een Werkgroep pastoraat. Die maakt beleid en organiseert. dat is *werken voor*. Die werkgroep deelt dat werk met een groep van tientallen anderen die werken in al onze secties. Dat is *werken met*. Maar waar het eigenlijk om gaat, waar dat alles dienstbaar aan is, dat is *er-zijn-met*. Naar Gooizicht of het hospice gaan en soms minuten lang zwijgzaam zitten naast een ander. Er zijn. En dan weer in contact treden, in een aanspraak van mens tot mens. Niet dat de een alleen geeft en de ander alleen ontvangt. Zo werkt het niet. Mijn oude hoogleraar pastoraat noemde dat met een niet bestaand Nederlands woord: de evenmenselijke aanspraak.

nr. 4 Op dit moment heb ik op 21 dec. een geïmproviseerde passage toegevoegd over Dietrich Bonhoeffer, over zijn zoeken van God *midden in het leven*. In een nagesprek na de dienst met een student theologie hebben we daar nog over doorgepraat, o.a. over het feit dat Bonhoeffer in zijn laatste geschriften steeds vaker spreekt over het nemen van *verantwoordelijkheid*

nr. 5 Advent is een tijd van wachten. We hebben het altijd over óns wachten. Heel erg belangrijk. Bij boekhandel Voorhoeve zag ik een net verschenen boek van Dirk de Wachter, met één groot pleidooi om te kunnen *wachten*. Waarschijnlijk een belangrijk boek. Misschien om iets mee te doen later dit seizoen? Maar laten we het eens omdraaien, dat het nu eens niet gaat over óns wachten. Maar dat Jezus wacht op ons. Zoals het zo mooi verwoord is door Huub Oosterhuis in dat ene lied: [328]

*Gij wacht op ons
totdat wij opengaan voor U.
Wij wachten op uw woord
dat ons ontvankelijk maakt.
Stem ons af op uw stem,
stem ons af op uw stem,
op uw stilte.*

Gebruikte literatuur:

Erik van Halsema, *Een naam zwanger van een belofte*. In De Eerste Dag jaargang 49 nr 1 (Winter 2025/2026) p. 16-17